

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Досліджено основні аспекти правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності України та її підприємств. Виявлено проблеми у системі управління та визначено деякі напрями поліпшення ситуації.

Аннотация. Исследованы основные аспекты правового регулирования внешней экономической деятельности Украины и ее предприятий. Выявлены проблемы в системе управления и определены некоторые направления улучшения ситуации.

Annotation. The main aspects of law regulation of international activity of Ukraine and its enterprises are examined. The problems in the government system are fetched out, some ways of improving the situation are determined.

Ключові слова: правове регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, державне регулювання, правові аспекти.

Метою даної роботи є визначення особливостей правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств як одного з напрямів контролю за її ефективністю.

Об'єктом роботи є система законодавства, що регулює відносини зовнішньоекономічної та зовнішньоторговельної діяльності.

Предметом цього дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення зовнішньоекономічної та зовнішньоторговельної діяльності.

На сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України важливу роль у зміцненні конкурентоспроможності вітчизняної економіки, її інноваційному відновленні, затвердженні сприятливого інвестиційного й підприємницького клімату має відігравати політика державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), інституційною основою якої виступають система нормативно-правових актів і сукупність органів, що виконують функції зі створення, реалізації та контролю виконання законодавства.

З огляду на основні напрями зовнішньоекономічної і політичної стратегії України, які передбачають інтеграцію до ЄС та ЄСП і лібералізацію відносин національних суб'єктів господарювання з іноземними контрагентами, особливої значущості набуває розвиток правової основи державного регулювання ЗЕД. Це обумовлюється необхідністю змін у принципах функціонування системи державного регулювання ЗЕД в Україні та вимогою узгодження вітчизняної законодавчої бази щодо зовнішньоекономічної діяльності з відповідними нормами інших країн.

Правовим питанням регулювання зовнішньоторговельної та зовнішньоекономічної діяльності в Україні присвячено досить багато досліджень. Так, основні напрями правового регулювання ЗЕД детально проаналізовані О. Вишняковим [1], правові основи здійснення господарських операцій з іноземними контрагентами та підстави відповідальності перед державою за порушення законодавства визначені А. Бузгаліною, Л. Ковалем, С. Несиновою, А. Омельченко, С. Юшиною та ін. [2; 3].

Правове забезпечення зовнішньоекономічної та зовнішньоторговельної діяльності в Україні здійснюється системою нормативно-правових актів, зокрема Конституцією України, Законом України "Про зовнішньоекономічну діяльність", Митним кодексом, Декларацією про державний суверенітет України, загальною визначеними міжнародними нормами і правилами. Відповідно до положень Декларації про державний суверенітет України, однією з основ реалізації державного суверенітету України є її самостійність під час здійснення та регулювання зовнішньоекономічних відносин. Аналізуючи чинне законодавство, можна дійти висновку, що правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні включає зовнішньоторговельну діяльність, а також економічне, науково-технічне співробітництво, спеціалізацію та кооперацію в галузі виробництва, науки і техніки, економічні зв'язки в галузі будівництва, транспорту, експедиторських, страхових, розрахункових, кредитних та інших банківських операцій, надання різноманітних послуг [4].

В Україні, як було вже зазначено, зовнішньоекономічна та зовнішньоторговельна діяльність має цілу систему нормативних актів, які регулюють ці відносини, найважливішими з яких є Закони України: "Про зовнішньоекономічну діяльність", "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту", "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну" та інші, які, на думку автора, недостатньо чітко розмежовують права та обов'язки державних органів, що здійснюють контроль за експортно-імпортними операціями. Отже, ці прогалини врегульовуються на рівні відомчих нормативних актів, що, на думку автора, в більшості випадків захищають інтереси держави, а не сприяють розвитку ЗЕД.

У США зовнішньоекономічна діяльність здійснюється через чітке розмежування прав та обов'язків регулювання органів, що здійснюють нагляд за виконанням вимог законодавства, тобто цим займається Міністерство

В Україні можливість практичного застосування законодавчих регуляцій має базуватися з урахуванням нормативно-правових актів, інших галузей права, що сприяють не тільки розвитку ЗЕД, але й захищають інтереси як держави, так і суб'єктів ЗЕД. Багато вчених зазначають, що досі не існує чіткої детально пропрацьованої зовнішньоекономічної стратегії, країна ще не визначила свої структурні та географічні пріоритети, крім того, існуючі нормативно-правові підходи, в тому числі, до законодавства, не є стимулюючими та підтримуючими.

У той час як в інших країнах системою заходів законодавчого та адміністративно-правового регулювання є ієрархічна піраміда, яку довершує закон, що приводить до всебічного регулювання ЗЕД, в Україні відсутня така системність, а саме повне досконале регулювання ЗЕД.

Невід'ємною частиною механізму зовнішньоекономічного регулювання є митна політика держави, яка, передусім, виконує функцію захисту внутрішнього ринку та безпеки держави. Однак в Україні відсутня стабільність національного митного законодавства. За період від набуття чинності, до діючого Митного тарифу було внесено зміни численними постановами Кабінету Міністрів України та Законами України, які стосуються підакцизної та сільськогосподарської продукції. Нова редакція Митного кодексу від 5.09.2013 р. містить у собі дві ключові зміни: дворазове підвищення повних ставок ввізного мита на дуже велику кількість тарифних позицій та перехід на Гармонізовану систему опису та кодування товарів 2012 року (ГС). Це може призвести до підвищення вартості переважної більшості імпортованих товарів, що ввозяться за повною ставкою мита, і, відповідно, підвищення інфляційного ризику; збільшення витрат у частини імпортерів, які спробують задекларувати дійсну країну походження товарів, унаслідок вирішення питань із митними органами; відсутності уніфікації з країнами, що використовують ГС 2007 року та незручність у користуванні міжнародними документами та законодавством з більш старою редакцією.

Нестабільність митного законодавства не дає змоги суб'єктам ЗЕД ефективно спланувати реалізацію економічних інтересів у сфері світогосподарських зв'язків. Митний кодекс повинен бути стабільним правовим інструментом з одночасним оперативним реагуванням на зміни у внутрішній та зовнішньоекономічній ситуації, але при їх внесенні має бути певна послідовність. Митна політика України повинна передбачати укладання митних союзів із зацікавленими країнами, які збільшать їх взаємну довіру, приведе їхню митну політику до узгодженості. Ставши на шлях лібералізації зовнішніх економічних зв'язків та побудови відкритої економічної системи, Україна постійно відчуватиме зростаючий вплив тенденцій світового розвитку на свої внутрішні господарські процеси.

Отже, однією з важливих умов успішної ефективної зовнішньоекономічної діяльності України є створення правової бази, яка відповідає потребам часу та міжнародним актам. Недосконалість нормативних актів негативно впливає на розвиток зовнішньоекономічних відносин держави, призводить до безконтрольного вивезення ресурсів і продажу їх на світовому ринку за демпінговими цінами. Безконтрольність та відсутність чіткого валютного регулювання з боку держави призвели до масового відтоку валюти за кордон, на що неодноразово зверталася увага провідних фахівців, керівників держави. Неналежне регулювання зазначених та інших відносин, безумовно, негативно впливає на стан організації та здійснення зовнішньоекономічної діяльності, а це значить – і на авторитет нашої держави у зовнішньоекономічних відносинах з іншими державами, іноземного інвестора та приток іноземних інвестицій до неї.

Розглядаючи важливість правового регулювання зазначеної сфери, слід мати на увазі й те, що ще більший ефект від зовнішньоекономічної діяльності буде тоді, коли національне законодавство України буде належним чином упорядковане з міжнародно-правовою системою, а в ряді випадків – із правовими системами тих держав, із якими Україна перебуває у найтісніших відносинах. Особливо це стосується країн-членів СОТ, гармонізація законодавства яких є, на думку автора, необхідною умовою.

Таким чином, в умовах, коли першочерговими завданнями України у сфері ЗЕД виступають адаптація національного законодавства до норм і стандартів Європейського Союзу, подальше відкриття ринків і зняття штучних обмежень щодо продукції українських товаровиробників у ЄС, Росії й США; забезпечення найкращих умов для залучення іноземних інвестицій, урахування інтересів України під час визначення нових маршрутів транспортування енергоносіїв з Росії, створення максимально сприятливих умов для діяльності українських товаровиробників на ринках Азії, Африки й Латинської Америки, – проблема вдосконалення нормативно-правового забезпечення ЗЕД та її регулювання набуває особливого загострення. У цьому аспекті логіка розгляду особливостей державного регулювання ЗЕД шляхом конкретизації принципів ЗЕД та нормативно-організаційного механізму їх реалізації дозволяє виявити і зняти внутрішні протиріччя у відповідній системі законодавства ще на рівні основоположних засад. Урахування визначених принципових вад законодавства про ЗЕД та практичної його реалізації у подальшому законотворчому процесі має забезпечити підвищення ефективності системи державного регулювання ЗЕД.

Наук. керівн. Сергієнко В. В.

Література: 1. Вишняков А. К. Регулирование внешнеэкономической деятельности в Украине / А. К. Вишняков. – Х. : ООО "Одиссей", 2005. – С. 256. 2. Омельченко А. Шляхи вдосконалення та розвитку законодавства України про зовнішньоекономічну діяльність / А. Омельченко // Право України. – 2011. – № 6. – С. 23–29. 3. Юшина С. І. Сучасний стан та деякі колізії правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / С. І. Юшина // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 1. – С. 54–58. 4. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377. 5. Георгіаді Н. Г. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності / Н. Г. Георгіаді, С. В. Князь. – Львів : Вид. НУ "Львівська політехніка", 2004. – С. 196. 6. Коломацька С. П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення / С. П. Коломацька. – К. : ВД "Професіонал", 2004. – С. 288.